

STS.2 | Caracterisar modas da viver e spazis da viver

◀ Cumpetenzas precedentas: NUS.7.3, NUS.7.4

1. Las scolaras ed ils scolaras san identifitgar ed ordinar structuradas ed moviments da la populaziun.

renviaments

FSP - Svilup global e pasch

Geografia: populaziun e migraziun

STS.2.1

Las scolaras ed ils scolaras ...

3

a » san descriver repartiziuns e svilups da la populaziun en regiuns specificas dal mund e cumparegliar a maun da diagrams da la populaziun.  augment global da la populaziun

b » san identifitgar moviments actuals da la populaziun, estructurar quels territorialmain e temporalmain sco era declarar motivs per la migraziun.  migraziun en Svizra; motivs da migraziun economics, socials, ecologics e politics

c » san discutir tge consequenzas che la migraziun ha per las personas pertutgadas e per la societad che recepescha ellas.

◀ Cumpetenzas precedentas: NUS.7.1, NUS.7.2, NUS.7.4

2. Las scolaras ed ils scolaras san cumparegliar modas da viver d'umans en differents spazis da viver.

renviaments

FSP - Svilup global e pasch
ERC.5.5

Geografia: modas da viver ed inegalitads

STS.2.2

Las scolaras ed ils scolaras ...

3

a » san preschentar atgnas ideas da modas da viver famigliaras ed estras, cumparegliar cun autras ed ordinar.  mental maps

b » san perscrutar, caracterisar e cumparegliar modas da viver passadas ed actualas en differents territoris (p.ex. svilups demografics en il chantun Grischun, dal vitg da purs a la destinaziun turistica cun exempels concrets, emigraziun-immigraziun en il Grischun).  funcziuns da basa da l'existenza

c » san descriver inegalitads socialas, declarar lur motivs e giuditgar cundiziuns da viver en differents spazis da viver.  povradad, fom, furmaziun

d » san perscrutar ils effects d'inegalitads socialas, giuditgar mesiras per reducir talas (p.ex. finamiras millennaras, cooperaziun al svilup) e sviluppar atgnas ideas en chaussa.

◀ Cumpetenzas precedentas: NUS.7.4, NUS.8.1, NUS.8.2, NUS.8.3 3. Las scholaras ed ils scolars san analisar la dinamica en territoris urbans e rurals. Geografia: dinamica en citad e sin la champagna STS.2.3 Las scholaras ed ils scolars ...		renviaments
3 ○	a » san preschentar atgnas ideas da territoris urbans e rurals, cumparegliar cun auters e metter en dumonda.	
	b » san identifitgar e cumparegliar caracteristicas e funcziuns da territoris urbans e rurals. ≡ funcziun da center, da recreaziun, d'abitar, repartiziun da la populaziun, naziunalitads	
	c » san examinar e denominar svilups e midadas en territoris urbans e rurals. ≡ aglomeraziun, svilup da l'abitadi, urbanisaziun, fugia da la champagna, facturs push/pull, segregaziun	
	d » san metter en dumonda effects reciprocs tranter territoris urbans e rurals e deducir da quai consequenzas per l'uman e l'ambient che vegnan chaschunadas da quels effects.	FSP - Politica, democrazia e dretgs umans

◀ Cumpetenzas precedentas: NUS.7.3, NUS.8.2 4. Las scholaras ed ils scolars san perscrutar mobilitad e transport. <i>Geografia: mobilitad e transport</i> STS.2.4 Las scholaras ed ils scolars ...		renviaments FSP - Ambient natiral e resursas	
3	a	» san analisar a maun d'exempels da la Svizra ed en il context global il svilup dal transport da persunas e rauba, sco era il svilup da la tecnica da communicaziun.	
	b	» san perscrutar e denominar ils effects da transport e mobilitad sin uman, ambient e structurass territorias [p.ex. effects da la construcziun da la Viafier retica, da l'engrondiment dal Gottard e dal San Bernardin, da la nova lingia da viafier tras las Alps [NVTA] sco era da l'introducziun da l'automobil en il Grischun].  traffic public, traffic individual	
	c	» enconuschan criteris per in cumportament da mobilitad persistent e segir e san applitgar quels per reflectar davart l'agen cumportament da mobilitad.	

 Cumpetenza precedentia: NUS.7.3, NUS.8.2		renviaments	
5. Las scolaras ed ils scolars san giuditgar l'impurtanza dal turissem.		FSP - Economia e consum FSP - Ambient natiral e resursas NT.9.1 NT.9.2 NT.9.3	
Geografia: turissem			
STS.2.5 Las scolaras ed ils scolars ...			
3	a	» san describer ed ordinar il cumportament da turist/-as en cumparegliaziun cun indicaturs statistics (p.ex. destinaziuns, intent, durada, furma, pernottaziun, meds da transport).	
	b	» san describer furmas dal turissem a maun d'exempels dal territori alpin svizzer e dal territori mediterranean sco era caracterisar l'impurtanza economica per ina schelta da regiuns.  turissem individual, turissem da massa, turissem miaivel	
	c	» san giuditgar l'influenza d'activitads turisticas sin regiuns muntagnardas e da costa e denominar lur effects per uman ed ambient (p.ex. furmas intensivadas ed extensivas da turissem, sport da naiv).  turissem d'enviern e da stad, traffic, infrastruttura, midadas da la cuntrada	
	d	» san declerar ils giavischs dal turissem persistent e pondereschan tals areguard l'atgna concepziun da vacanzas.	

Exempel da planisaziun

Referiments tranter geografia ed istorgia

Sche geografia ed istorgia vegnan instruidas a moda parallela, èsi pussaivel da far referiments tranter quests dus roms. En la tabella qua sutvart vegnan documentads quests referiments sco puncts cuminaivels da contact, e quai supponind che las cumpetenzas dal plan d'instrucziun tar ils champs tematics proponids vegnian resumadas. En quest connex stoi vegnir resguardà che la proposta d'instrucziun è mo ina da las variantas pussaivlas. Ultra da quai daventi evident che pliras cumpetenzas vegnan pretendidas e promovidas tar ils champs tematics respectivs e che plirs stgalims da cumpetenza vegnan pledads per regla en las differentas lecziuns.

Tabella 1: Referiments tranter geografia ed istorgia

	Geografia	Puncts cuminaivels	Istorgia
7. classa	Europa (1, 2, 3) Viver e lavurar en Europa, survista dal territori natiral, dumondas actualas STS 2.1, 2.2, 2.3, 1.2, 1.4, 3.2, 4.1, 4.2, 4.3		Istorgia en mes conturns (1) Istorgia da scola, istorgia da mintgadi; biografia; survista da las epocas; STS 5.3, 6.1, 7.1, 7.2, 7.3
	La terra sco planet Stagiuns, uras dal di, aura e zonas da vegetaziun STS 1.1, 1.2, 4.1, 4.2, 4.3	(1) Il tema <i>cuntradas</i> permetta da far connexs cun fenomens da la natira (GG) e cun midadas en il temp (IST).	Cumenzament dal temp modern (1) Expansiun europeica, reformaziun, absolutissem, Revoluziun franzosa STS 5.1, 6.1, 6.2, 7.2, 8.2
	Arctica / antarctica Modas da viver, materias primas, traffic, clima, aua / continent STS 2.1, 2.2, 2.3, 1.2, 2.3, 1.4, 3.1, 4.1, 4.2, 4.3	(2) L' <i>Europa</i> na po betg mo vegnir structurada e descritta geograficamain, mabain er ordinada e caracterisada istoricamain.	La Svizra en l'Europa revoluziunara (2) Helvetica, stadi federal, naziun; libertad, egualitad, constituziun, separaziun da las pussanzas STS 5.1, 5.3, 6.2, 7.1, 8.1
	Fenomens natirals (1) Furmas da cuntradas e ristgas da la natira STS 1.3, 4.1, 4.2, 4.3		Convivenza en Svizra (3, 7) Democrazia, suveranitat dal pievel, iniziativa, referendum, partidas, federaziuns STS 5.2, 8.1, 8.2
	Esser per via (4) Transport, mobilitad e turissem STS 2.4, 2.5, 1.2, 1.3, 3.2, 4.1, 4.2, 4.3	(3) Il tema <i>convivenza</i> ha in connex cun dumondas che concernan la populaziun (GG: Europa) e pussibilitescha referiments a la structura politica da la Svizra (IST).	
8. classa	Umans e citad e champagna (3) Structura da la populaziun, lieu da domicil, citad, champagna, aglomeraziun STS 2.1, 2.3, 4.1, 4.2, 4.3		Viver cun revoluziuns tecnicas (5) Industrialisaziun, dumondas socialas, lavur d'uffants en Svizra e sin il mund STS 5.2, 5.3, 6.2, 7.1
	America dal Nord (4) Migraziun, agricultura, energia, modas da viver, citads, turissem STS 2.1, 2.2, 2.3, 1.2, 1.4, 2.5, 4.1, 4.2, 4.3	(4) <i>Mobilitad e fugia</i> en differentas regions dal mund pon vegnir tematisadas or d'ina perspectiva geografica ed istorica.	Imperialissem ed Emprima Guerra mundiala (5) Imperialissem, colonialissem, naziunalissem, 1. Guerra mundiala STS 6.2, 7.2
	Materias primas ed energia (5) Basas da viver, resursas, materias primas, dumondas d'energia STS 1.4, 3.1, 4.1, 4.2, 4.3		Temp tranter las guerras (4) Crisas economicas, fashissem, communissem, discriminaziun STS 5.1, 5.2, 6.3, 8.2
	Africa (6, 8) Modas da viver, materias primas, citad / champagna, turissem, desertificaziun STS 2.1, 2.2, 2.3, 1.2, 3.1, 2.5, 4.1, 4.2, 4.3	(5) Il tema <i>produccziun, consum, commerzi</i> pussibilitescha da far referiments a la midada structurala ed a la vita cun revoluziuns tecnicas.	La Segunda Guerra mundiala e la Svizra (4) Epoca dals extremists, fugia, holocaust, dignitad umana, ONU, neutralitad STS 5.1, 6.3, 7.2, 8.2, 8.3
	Planisaziun dal territori (8) Dumondas actualas per la societad, politica da l'organisaziun dal territori STS 3.3, 4.1, 4.2, 4.3		
9. classa	Producziun, consum, commerzi (5, 6) Agricultura, industria e servetschs, midadas structuralas STS 3.2, 4.1, 4.2, 4.3	(6) La <i>globalisaziun</i> n'ha betg mo motivs e consequenzas pertutgant il spazi, mabain er dimensiuns istoricas.	L'Europa dividida ed unida (6, 7) Guerra fraida, conjuntura auta, moviment d'indipendenza, intervista da perditgas dal temp, Cussegl da l'Europa, OSCE STS 5.2, 5.3, 6.3, 7.3, 8.3
	Asia / Australia, Oceania (8) Modas da viver, economia, citads, high tech, energia, materias primas STS 2.1, 2.2, 2.3, 1.4, 3.1, 2.5, 3.2, 4.1, 4.2, 4.3	(7) <i>Sfidas dal futur</i> pon vegnir contempladas sut las perspectivas las pli differentas.	Istorgia contemporana (6) Globalisaziun, guerra civila, terrorissem, fugia, migraziun STS 5.1, 5.3, 6.3, 7.3, 8.3
	La terra sco sistem Furmas d'utilisaziun en systems ecologics da la terra STS 3.1, 1.4, 4.1, 4.2, 4.3		La Svizra: ina societad moderna (7) Giustia, curaschi civil, federalissem, democrazia directa, relaziun Svizra - Europa STS 5.2, 5.3, 6.3, 7.1, 7.2, 7.3, 8.1, 8.3
	America centrala e latina (4, 8) Modas da viver, materias primas, guaud tropic, disparitads, migraziun, cuntradas STS 2.1, 2.2, 2.3, 2.5, 1.4, 3.1, 3.2, 4.1, 4.2, 4.3	(8) Ils <i>dretgs umans</i> èn in tema impurtant en bleras regions dal mund.	Democrazia e dretgs umans (8) Constituziun, separaziun da las pussanzas, dretgs fundamentals, dretgs umans, dignitad umana STS 8.1, 8.2, 8.3
	Il futur sco project (7) Midada dal clima, urbanisaziun, disparitads, migraziun, resursas STS 1.2, 1.4, 3.1, 4.1, 4.2, 4.3		